

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΝΟΗΤΙΚΗ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΜΙΑΣ ΔΙΑΜΑΧΗΣ

Η «ΝΟΗΤΙΚΗ ΑΝΑΠΗΡΙΑ» είναι ένα περίπλοκο φαινόμενο, μια κατάσταση που δεν μπορεί να διαχωριστεί από τον άνθρωπο αφού εντοπίζεται με την εμφάνιση του ανθρώπινου είδους. Ασφαλώς στην πορεία του ποικίλες είναι οι ονομασίες του φαινομένου, οι οποίες αποτυπώνουν αφενός την πολυπλοκότητά του και αφετέρου την αδυναμία ενός αδιαμφισβήτητα αποδεκτού επιστημονικού προσδιορισμού του, που να αποτυπώνει την ολότητα του ανθρώπου με νοητική αναπηρία. Η αντίληψη της εκάστοτε κοινωνίας για τα διάφορα ζητήματα, αντικατοπτρίζεται στις λέξεις και στους τεχνικούς όρους που χρησιμοποιεί (Speck, 2008· Feuser, 2000). Αν η γλώσσα είναι μια ιστορική και κοινωνική αποτύπωση, τότε οι αλλαγές που σημειώνονται στους όρους αποδεικνύουν τις αλλαγές που έχουν επέλθει στην περιοχή της δημοσιότητας. Με άλλα λόγια, η μεταβολή των όρων που κατά καιρούς χρησιμοποιούνται για να περιγράψουν την κατάσταση αυτή δείχνει τη σύνδεση της κοινότητας με το φαινόμενο, οπότε κάθε αλλαγή των συνθηκών της αντικατοπτρίζεται και στην εξέλιξη της ορολογίας (βλ. Albrecht, Seelman, & Bury, 2019). Μια ορολογία που υποκρύπτει ένα

σύνολο ιδεολογικοπολιτικών, επιστημονικών και ιστορικοεκπαιδευτικών συγκρούσεων. Μελετώντας τη διαδρομή της σχετικής ορολογίας συναντώνται όροι όπως, παραδείγματος χάρι, «νοητική ανεπάρκεια», «νοητική καθυστέρηση», «νοητική υστέρηση», «νοητική αναπηρία», «σοβαρές δυσκολίες μάθησης» (Stöppler, 2017, 16). Ειδικότερα, η εννοιολογική οριοθέτηση της νοητικής αναπηρίας και η απόδοση του χαρακτηρισμού «νοητικά καθυστερημένοι» για εκείνους που παρουσιάζουν νοητική αναπηρία συνοδεύτηκε, στο παρελθόν, από τους όρους: «ηλιθιότητα», «ιδιωτεία», «αμβλύνοια», «άνοια» (Sengelmann, 1885). Παράλληλα, ο άνθρωπος με νοητική αναπηρία συμπορεύτηκε επί πολλούς αιώνες με καταστάσεις, όπως περιφρόνηση, απομόνωση, άρνηση και αθλιότητα (Bachmann, 1985). Από τις λιγοστές πηγές της αρχαιότητας οι σχετικές πληροφορίες που συλλέγουμε αντικατοπτρίζουν μια μυθική-θρησκευτική προσέγγιση. Η όποια πνευματική και σωματική απόκλιση από το «κανονικό» θεωρείτο ως ιδιοτροπία των θεών και των δαιμόνων, οπότε τα άτομα με νοητική αναπηρία έπρεπε να υποβληθούν σε κάποιο είδος εξορισμού (Κάκουρος & Μανιαδάκη, 2002). Κοινός καμβάς των περισσοτέρων λαϊκών αντιλήψεων αναφορικά με τη νοητική αναπηρία αποτελούσε η πεποίθηση ότι οι θεοί την έστελναν στον άνθρωπο ως τιμωρία, ενώ μόνο οι ίδιοι μπορούσαν να τη θεραπεύσουν. Σύμφωνα με έναν ελληνικό μύθο, οι μούσες θεράπευσαν στον Ελικώνα την Αγαθή, την κόρη του βασιλιά Μελίππου, που παρουσίαζε νοητική αναπηρία (Καλαντζής & Βακαρέλλη-Καλαντζή 1973, 163). «Το γεγονός ότι τους ανθρώπους με νοητική αναπηρία τους έδιωχναν από τους ναούς έδειχνε ότι τους θεωρούσαν προϊόν της οργής των θεών» (Heiberg, 1927, 4). Αντίθετα, στην Ελβετία, οι κάτοικοι κάποιων περιοχών τούς λάτρευαν ως αγίους και αισθάνονταν ευχαριστημένοι από την παρουσία τους (Meyer, 1973, 20).

Όσον αφορά στην αρχαία Ελλάδα, ο Ιπποκράτης και ο Αριστοτέλης φαίνεται να αναγνωρίζουν την κατάσταση της νοητικής αναπηρίας, καθώς χρησιμοποιούν έννοιες όπως: «άνοια», «παράνοια», «ηλιθιότητα», «μελαγχολία», «μανία» (Keith & Keith, 2013· Edwards, 1996· Ξηροτύρης, χ.χ., 63). Στη Σπάρτη τα αγόρια με νοητική αναπηρία —εφόσον υποθεθεί ότι μπορούσε κάποιος να τα αναγνωρίσει λόγω της βρεφικής ηλικίας τους— διατηρούσαν λίγες πιθανότητες ζωής, καθώς ως μη διαθέτονα την ανάλογη ρώμη, προκειμένου να υπερασπιστούν την πόλη ως ενήλικοι πολίτες, τα απέθεταν στον Καιάδα, ενώ, όσα επιζούσαν, παραδίδονταν στους αγρότες, τους περιοίκους, οι οποίοι τα απασχολούσαν ως βοσκούς (Μωραΐτης 1953, 20). Αντίθετα, στην Αθήνα οι πολίτες με νοητική αναπηρία τύγχαναν διαφορετικής αντιμετώπισης ως απόρροια της φιλοσοφικής και πολιτικής παιδείας που επικρατούσε, αν και προτινόταν η εξορία ως μέσο απαλλαγής της πόλης από εκείνον που ήταν «φύσει κακός στην ψυχή και ανίατος» (Günter, 1935, 43). Τον 5ο π.Χ. αιώνα, η νομοθεσία ανέφερε ότι τα άτομα με νοητική αναπηρία δεν μπορούσαν να έχουν περιουσία, οπότε θα λάμβαναν κρατική υποστήριξη ως «ανίκανα» προς εργασία (Waldtschmidt, 2006, 33). Στην ελληνιστική περίοδο (350 π.Χ.-146 π.Χ.) ο Θεόφραστος, μαθητής του Αριστοτέλη, αναλαμβάνει τη διαπαιδαγώγηση αγοριών που φαίνεται να παρουσιάζουν νοητική αναπηρία. Αντίστοιχα ο Ερασίστρατος, εξετάζοντας τμήματα του εγκεφάλου και του νευρικού συστήματος, έκανε λόγο για «νοητικές διαταραχές» (Hehlmann, 1967, 22). Ο εκπρόσωπος της στωικής φιλοσοφίας Ζήνων, διέκρινε δύο κατηγορίες πολιτών, τους «σοφούς» και τους «μωρούς». Η ζωή των «μωρών» θεωρείτο κατώτερης αξίας, καθώς δε μπορούσαν να υπερβούν την κατηγορία τους (Arnim, 1903, 216 I, 529 III).

Στη Ρωμαϊκή εποχή, πολλοί είναι οι όροι που χρησιμοποιήθηκαν προκειμένου να περιγράψουν τη νοητική αναπηρία, ενώ

ο Ρωμαίος ιατρός Galen, σε αντιδιαστολή με την κατάσταση της νοητικής αναπηρίας «μίλησε» για την «ιδιοφυΐα» (Evans, 1945). Γενικότερα, η στάση των Ρωμαίων απέναντι στα παιδιά με αναπηρία κρίνεται αρνητική, καθώς οι γονείς τους είτε τα εγκατέλειπαν είτε τα έριχναν στον Τίβερα ποταμό (Μωραΐτης, 1953, 44). Πολλοί επιφανείς Ρωμαίοι αγόραζαν άτομα με νοητική αναπηρία για τη διασκέδασή τους, καθώς το *forum mortuorum* θεωρείτο μια ειδική αγορά για «μωρούς». Σταδιακά, η επίδραση του ελληνικού πνεύματος στην καθημερινότητα των Ρωμαίων οδήγησε σε μια θετικότερη συμπεριφορά απέναντι στα άτομα με νοητική αναπηρία, όπου ο Ρωμαίος φιλόσοφος Σενέκας συνηγορούσε ρητά υπέρ της περιθαλψής τους (Reble, 1975, 43-44). Ο χριστιανισμός διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο αναφορικά με την αντιμετώπιση των ατόμων με νοητική αναπηρία από το κοινωνικό σύνολο. Ο Josef (1967, 45) αναφέρεται σε μια νέα, θετικότερη στάση των ανθρώπων απέναντι στην αναπηρία, όπως έκανε και ο Ιησούς, η οποία βασιζόταν στην αγάπη και στην φιλανθρωπία. Πρόκειται για μια ουσιαστική αναβάθμιση, μέσω του χριστιανισμού, της θέσης των «πνευματικά αδυνάτων» στο κοινωνικό σύνολο (Anstötz, 1994). Στην Καινή Διαθήκη, το άτομο με νοητική αναπηρία αντιμετωπίζεται θετικά και ο άνθρωπος προτρέπεται να σκέφτεται και να πράττει ηθικά απέναντι στον διπλανό του. Τα άτομα με νοητική αναπηρία θεωρούνται πλάσματα του Θεού και ισότιμα με τα άτομα δίχως αναπηρία, οπότε πρέπει να δέχονται τη συμπάθεια και την αρωγή των συνανθρώπων τους. Στο ξεκίνημα του 13ου αιώνα, η νοητική αναπηρία διαχωρίζεται από την ψυχική ασθένεια, αν και για αρκετούς αιώνες θα εξακολουθούν να συνυπάρχουν έγγλειστοι στα ίδια άσυλα άνθρωποι με νοητική αναπηρία και άνθρωποι με ψυχική ασθένεια (Race, 2002). Παράλληλα, χρησιμοποιούνταν για τα άτομα με νοητική αναπηρία —μέχρι και τον 17ο αιώνα— διάφοροι αδόκιμοι όροι, όπως

παραδείγματατος χάρη «ηλίθιοι», «ανόητοι», «μη έχοντας σώας τας φρένας», «με ασθενές μυαλό», «αθώοι» (Rushton, 1988, 37). Ο J.J. Rousseau (1712-1778) στη Γαλλία επικέντρωσε το ενδιαφέρον του στα «ανίατα» και «φιλάσθενα» παιδιά. Σύμφωνα με τον Saegert, τα παιδιά με νοητική αναπηρία χαρακτηρίζονταν από «ψυχική αδράνεια» (Meyer, 1973, 114). Η έρευνα αναφορικά με τη νοητική αναπηρία, στον γερμανόφωνο χώρο, εντάθηκε από το 1850 και μετά, με το περιοδικό *Beobachtungen über den Kretinismus* να προβάλλει βασικές διαπιστώσεις και αντιλήψεις για το θέμα και να αποδίδει σε κοινωνικές αιτίες την επικρατούσα αθλιότητα απέναντι στα άτομα με νοητική αναπηρία (Fornfeld, 2013, 30· Meyer 1973, 69). Στη Γαλλία πρωτοπόρος θεωρείται ο Édouard Séguin (1812-1880), ιατρός και παιδαγωγός ο οποίος συνέγραψε το 1846 το πρώτο εγχειρίδιο για την ειδική αγωγή (Rohrmann 2011). Το 1866 ο Άγγλος ιατρός John L.H. Down, στις προσπάθειές του να περιγράψει τη συμπτωματολογία και την αιτιολογία της νοητικής αναπηρίας, καθόρισε για πρώτη φορά τον «μογγολικό τύπο της ιδιωτείας» (Down, 1968, 6). Παράλληλα, το Βρετανικό Κοινοβούλιο, στον Νόμο περί «ψυχικής ανεπάρκειας», του 1913, για να οριοθετήσει την έννοια «ηλίθιος» («idiot») χρησιμοποίησε τους προσδιορισμούς «αβέλτεροι», «αδύναμα άτομα», «ηθικώς ελαττωματικά» (Race, 2002). Την ίδια εποχή ο Tredgold (1914) πρότεινε τη χρήση του όρου «παραφροσύνη» («amentia») περιγράφοντας το άτομο του οποίου ο εγκέφαλος δεν φτάνει ποτέ στην «κανονική» ανάπτυξη. Ανάλογα, ο Αμερικανός ψυχολόγος Goddard χρησιμοποιούσε τον όρο «μωρός» για να χαρακτηρίσει τα άτομα με νοητική αναπηρία. Αντίστοιχα, ο όρος «καθυστερημένος» («retarded»), που πρώτος τον χρησιμοποίησε ο Ayres (1909), αναφερόταν στα παιδιά που δεν κατάφερναν να προχωρούν στο σχολείο.

Στο ξεκίνημα του 20ού αιώνα, στη Γερμανία, με τη δικαιολογία του δικαιώματος υποχρεωτικής εκπαίδευσης και νομικής

προστασίας για τα παιδιά με νοητική αναπηρία, μεγάλος αριθμός παιδιών εξωθήθηκαν να φοιτήσουν σε ειδικά σχολεία. Το ειδικό σχολείο μετατράπηκε σε άσυλο «ανιάτου μαζικού υλικού κατώτερης αξίας», καθώς αντικατόπτριζε τις κυρίαρχες θεωρίες «της διατήρησης της καθαρότητας της φυλής» και «της βελτίωσης της κληρονομικής καταβολής του λαού» (Fornfeld, 2013, 32· Egenberg 1913, 97-104). Παράλληλα, το 1924, σε συνέδριο στο Μόναχο αναφορικά με τα άτομα που παρουσιάζουν νοητική αναπηρία κυριάρχησαν οι απόψεις περί «ανικανότητας για εκπαίδευση» και «ανάξιοι να ζήσουν». Κατά την περίοδο του γερμανικού Εθνικοσοσιαλισμού ενισχύθηκε η ιδέα της χρησιμότητας του ανθρώπου υπό την έννοια της ωφελιμότητας για την κοινότητα του λαού, οπότε το ειδικό σχολείο αποτέλεσε τον τόπο συγκέντρωσης «των κληρονομικά νοσούντων». Ταυτόχρονα, σε νόμο του Ράιχ το κράτος απαλλασσόταν από την υποχρέωση παροχής εκπαίδευσης στα παιδιά με βαριά νοητική αναπηρία: «Για τα παιδιά και τους νέους χωρίς ικανότητα για εκπαίδευση δεν ισχύουν οι διατάξεις για την υποχρεωτική εκπαίδευση. Ως 'ανεπίδεκτα εκπαίδευσης' πρέπει να θεωρούνται τα παιδιά που η σωματική, η πνευματική ή η ψυχική τους υπόσταση είναι τέτοια ώστε να μην μπορούν να προαχθούν ούτε στους υφιστάμενους θεσμούς των ειδικών σχολείων» (1938, παράγραφος 11). Το 1939, οι πεποιθήσεις περί «ανάξιας ζωής» και «ανικανότητας για εκπαίδευση» οδήγησαν στη θανάτωση χιλιάδων παιδιών με νοητική αναπηρία (Fornfeld, 2013, 37· Dörner, 2006· Störmer, 2006· Wüllenweber et al., 2006, 24· Faulstich, 1998· Klee, 1983). Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο και ειδικότερα τη δεκαετία του 1960, στη Γερμανία, η αρχή ότι όλοι οι άνθρωποι μπορούν να εκπαιδευτούν, οδήγησε τους γονείς να απορρίψουν τη λειτουργία των ιδρυμάτων, οπότε καταγράφηκε σημαντική αύξηση του αριθμού των ειδικών σχολείων και των εργαστηρίων για παιδιά με σχολικές αδυναμίες (Fornfeld,

2013, 40· Wüllenweber et al., 2006, 44· Anstötz, 1994· Ματινοπούλου, 1988).

Όσον αφορά στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (ΗΠΑ), οι αρχικές στάσεις απέναντι στη νοητική αναπηρία ήταν βαρυσταθικές επηρεασμένες από τα ισχύοντα στην Αγγλία. Η «ηλιθιότητα» («idiocy»), που χρησιμοποιήθηκε ως όρος που αντικατόπτριζε τη νοητική αναπηρία, αναγνωρίστηκε νομικά και θρησκευτικά στη Νέα Αγγλία από τους αποίκους και συνοδεύονταν με προσδιορισμούς όπως «άσχημοι», «απλοϊκοί» και «φυσικώς ανόητοι». Ο όρος αυτός χρησιμοποιήθηκε έως τα τέλη του 19ου αιώνα. Η παράλληλη, περιστασιακή χρήση του όρου «κρετίνος», ο οποίος προέρχεται από τη γαλλική λέξη «chrétien» που σημαίνει χριστιανός, υπενθύμιζε ότι και οι άνθρωποι με νοητική αναπηρία είναι επίσης χριστιανοί, οπότε πρέπει να τυγχάνουν του ανάλογου σεβασμού (Keith & Keith, 2013). Παράλληλα, η επικράτηση του κινήματος της ευγονικής —της βελτίωσης, δηλαδή, των εγγενών χαρακτηριστικών των φυλών— είχε ως αποτέλεσμα τη νομοθέτηση στην Καλιφόρνια, το 1920, της υποχρεωτικής στείρωσης των ατόμων με νοητική αναπηρία (Kanner, 1964). Επιπλέον, καταγράφηκε η δραματική αύξηση του αριθμού των ατόμων που παραπέμπονταν για εγκλεισμό σε ιδρύματα. Στα ιδρύματα αυτά, λόγω του υπερδιπλάσιου αριθμού των τροφίμων που μπορούσαν να φιλοξενήσουν και διάφορων άλλων γραφειοκρατικών προβλημάτων, σημειώθηκαν σημαντικές παραβιάσεις βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αμφισβήτηση της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας. Οι ανεπαρκείς συνθήκες διαβίωσης, το ελλιπές εκπαιδευτικό, ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό, η περιττή χρήση φαρμάκων και η κακή διατροφή οδήγησαν σε σοβαρούς κινδύνους για την υγεία και την ασφάλεια των ατόμων με νοητική αναπηρία. Ταυτόχρονα, ο μειωμένος προϋπολογισμός λειτουργίας των ιδρυμάτων είχε ως αποτέλεσμα την ελάττωση του προσωπικού, ενώ χρησιμο-

ποιήθηκαν οι τρόφιμοι ως απλήρωτοι εργάτες, ώστε να αυξηθούν τα έσοδα. Επίσης, οι ειδικοί, οι επαγγελματίες σχετικά με τη νοητική αναπηρία λάμβαναν όλες τις αποφάσεις που σχετίζονταν με τη ζωή των ανθρώπων με νοητική αναπηρία, στερώντας τους το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης και καθιστώντας τους πλήρως εξαρτώμενους. Ωστόσο υπήρξε κάποια πρόοδος, καθώς η επικρατούσα χρήση του όρου «μωρός» για τα άτομα με νοητική αναπηρία αντικαταστάθηκε από τους όρους «άτομο με νοητικό έλλειμμα» ή «άτομο με νοητική ανεπάρκεια». Ταυτόχρονα, οι επαγγελματίες άρχισαν να μιλούν για τις δυσκολίες αυτού του ατόμου να προσαρμόζει τη συμπεριφορά του στο πλαίσιο της καθημερινότητάς του. Από το 1960, με τη γνωστοποίηση των απάνθρωπων συνθηκών διαβίωσης των ατόμων με νοητική αναπηρία στα ιδρύματα, ξεκίνησε σταδιακά η αποσυλοποίηση, ώστε και τα άτομα αυτά να ζουν μια «κανονική», «ομαλή» ζωή (Polloway, Smith, Patton, & Smith, 1996). Άλλωστε, με το αίτημα της ομαλοποίησης της ζωής τους συντάχθηκε σχεδόν το σύνολο των συλλόγων γονέων τους και τα τοπικά κέντρα διάγνωσης και συμβουλευτικής, οπότε και καταγράφηκαν σημαντικές βελτιώσεις των παρεχόμενων υπηρεσιών. Αξιοσημείωτο γεγονός της προσπάθειας κατανόησης της νοητικής αναπηρίας στις ΗΠΑ αποτέλεσε η απόφαση του John F. Kennedy, προέδρου των ΗΠΑ, να αναθέσει, εννέα μήνες μετά την εκλογή του, με προτροπή τής αδερφής του Eunice και επειδή η τρίτη αδερφή τους Rose-Marie (Rosemary) παρουσίαζε νοητική αναπηρία, σε μια επιτροπή επιστημόνων την ενδελεχή μελέτη του φαινομένου και την εκπόνηση σχετικών προγραμμάτων εκπαίδευσης. Η διεπιστημονική αυτή επιτροπή, που απαρτίστηκε από 26 κορυφαίους επιστήμονες οι οποίοι εκπροσωπούσαν τους επιστημονικούς κλάδους της ιατρικής, της ψυχολογίας και της παιδαγωγικής, κατέθεσε σχετική έκθεση, η οποία οδήγησε σε νομοθετικές πρωτοβουλίες με στό-

χευση την κατάργηση των ασύλων. Μεταξύ αυτών ήταν και ο κοινοτικός νόμος περί πνευματικής υγείας (Community Mental Health Act-CMHA) του 1963, ο οποίος παρείχε επιχορηγήσεις στις Πολιτείες με σκοπό την προώθηση της έρευνας αναφορικά με τη νοητική αναπηρία, τη δημιουργία κοινοτικών κέντρων για την υποστήριξη των ατόμων με νοητική αναπηρία και τη σύνταξη προγραμμάτων εκπαιδευτικής και επαγγελματικής κατάρτισής τους. Κατά τον Kennedy, σκοπός αυτής της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης ήταν η πρόληψη, η θεραπεία και η αποκατάσταση ώστε να αντικατασταθεί το αποκαρδιωτικό ενδιαφέρον το οποίο οδηγούσε στην απομόνωση των ασθενών με νοητική αναπηρία σ' ένα ίδρυμα (Kennedy 1963, όπ. αναφ. στο Conrad, 2018). Η ιστορική διαδρομή θεώρησης της νοητικής αναπηρίας στις ΗΠΑ, αντικατοπτρίζει μια στάση η οποία αναγνωρίζει την ισότητα μεταξύ όλων των πολιτών. Συγκεκριμένα, τα άτομα με νοητική αναπηρία αντιμετωπίζονται ως πολίτες που δικαιούνται εκπαίδευση, υγειονομική περίθαλψη και απασχόληση, όπως κάθε δίχως αναπηρία πολίτης, έχοντας τα ίδια ακριβώς δικαιώματα, καθένα από τα οποία αντιπροσωπεύει νίκες ορόσημο σε μια εποχή που χαρακτηρίζεται από την αμφισβήτηση του επικρατούντος ιατρικού μοντέλου προσέγγισης της νοητικής αναπηρίας μέσω της έντονης κριτικής του που διατυπώθηκε, τόσο από την ανάλογη επιστημονική κοινότητα, όσο και από τις οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία (Fornfeld, 2013, 74· Wolfensberger, 1972).

Η αδυναμία μιας κοινής οριοθέτησης της νοητικής αναπηρίας από τους ενασχολούμενους με το φαινόμενο, όπως ήδη καταγράφηκε, έγκειται και στην αδυναμία της προσομοίωσής του. Συγκεκριμένα, κάποιιοι που θέλουν —έστω και επιφανειακά— να «φантаστούν» την οπτική αναπηρία, μπορούν να κλείσουν τα μάτια τους και να προσπαθήσουν να κινηθούν στον χώρο. Αντίστοιχα, εάν επιθυμούν να «αισθανθούν» την ακουστική

αναπηρία αρκεί να κλείσουν τα αυτιά τους με ωτοασπίδες ή αν θέλουν να «κατανοήσουν» τη σωματική αναπηρία μπορούν να δέσουν τα πόδια τους και να προσπαθήσουν να μετακινηθούν. Όμως, εάν θελήσουν να «βιώσουν» τη νοητική αναπηρία αυτό δεν μπορεί να το επιτύχουν, αφού αδυνατούν να παρέμβουν στη νοητική τους λειτουργία. Επομένως, δεν είναι δυνατό να δημιουργηθεί κοινή αναπαράσταση για τη νοητική αναπηρία, από το σύνολο των μελετητών, οπότε και την περιγράφει ο καθένας με βάση προσωπικά κριτήρια και εικόνες από το περιβάλλον του. Παράλληλα, η δυσκολία ενός κοινά αποδεκτού προσδιορισμού οφείλεται και στο γεγονός τού διαφορετικού περιεχομένου ή της διαφορετικής θέασης κάθε επιστημονικού κλάδου που επιχειρεί να προσδιορίσει το φαινόμενο. Διαφορετικά, δηλαδή, κατανοεί η Βιολογία τη νοητική αναπηρία, σε σχέση με την Ψυχολογία, την Παιδαγωγική, την Ιατρική, την Κοινωνιολογία ή τη Νομική. Ειδικότερα, κάποιος βιολόγος προσπαθεί να ερμηνεύσει τον άνθρωπο με νοητική αναπηρία έχοντας ως κριτήριο τις χρωμοσωμικές ανωμαλίες. Αντιστοίχως, ο ψυχολόγος την κατανοεί με κριτήριο τον Δείκτη Νοημοσύνης. Ο παιδαγωγός την προσεγγίζει σε σχέση με τις δυσκολίες που παρουσιάζονται κατά την εκπαιδευτική διαδικασία, ο ιατρός αναζητά τις αιτίες που την προκαλούν, ο κοινωνιολόγος επικεντρώνεται στις κοινωνικές επιπτώσεις τού φαινομένου και ο νομικός την προσδιορίζει με βάση τα δικαιώματα ή την εργατική νομοθεσία, προκειμένου να αποδοθεί η σχετική προστασία, όπως, παραδείγματος χάρη, η χορήγηση επιδομάτων. Παρουσιάζονται, δηλαδή, διαφορετικοί όροι για το φαινόμενο με κριτήριο τη διαφορετική προσέγγιση, τη διαφορετική μεθοδολογία και τη διαφορετική εργαλειοθήκη που υιοθετείται από τον κάθε επιστήμονα που το διερευνά.

Με κριτήριο τις προαναφερόμενες παραδοχές επιχειρείται στη συνέχεια να κατανοηθεί το φαινόμενο ακολουθώντας μια

ροή και προσεγγίζοντας τον άνθρωπο με νοητική αναπηρία αφενός ως βιολογική, ως ψυχική και ως κοινωνική οντότητα και αφετέρου ως *όλον*, όπου η εκπαίδευση διασφαλίζει την *αέναη* προαγωγή του.